

Β' ΤΑΞΗ ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΤΡΙΤΗ 20 ΜΑΪΟΥ 2003
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ

ΚΕΙΜΕΝΟ

Δεν θα ήταν άσκοπο να αναλογιστούμε ως κοινωνία τις επιπτώσεις ενός πολιτισμού της τηλεοπτικής εικόνας στη ζωή μας. Η ενσωμάτωση της λογικής των μέσων μαζικής ενημέρωσης στον ψυχισμό δημιουργεί νέες παραμέτρους, σημαδεύει την ιστορία. Τίποτα δεν είναι όπως πριν.

Για παράδειγμα, η μονοκρατορία του χρώματος και της φωτογραφίας εξακοντίζει στο περιθώριο το γραπτό λόγο και υποθηκεύει την ανάγνωση. Η ραστώνη¹ της συνεχούς εναλλαγής καναλιών (του ζάπινγκ) και η ευκολία της «σαρώσεως» έγχρωμων εικόνων καθιστούν αφόρητο για το παιδί τον κόπο της μελέτης και, ως εκ τούτου, το αποξενώνουν από την αποθησαυρισμένη γραμματεία.

Σήμερα, τα νέα παιδιά θεωρούν «βουνό» την ανάγνωση βιβλίων που δεν έχουν έγχρωμες εικόνες σε κάθε σελίδα ή εμφανίζουν μεγάλες παραγράφους. Το φαινόμενο αυτό, σε μια κοινωνία που ήδη δεν διάβαζε, οφείλει να μας απασχολήσει σοβαρά, διότι το βιβλίο αποτελεί βασικό μέσο για την αγωγή. Εγείρει δε νέες απαιτήσεις για την ποιότητα και την κίνηση του εξωσχολικού αναγνώσματος, όπως είναι τα βιβλία για παιδιά και εφήβους, τα κόμικς, τα περιοδικά, τα λογοτεχνικά κείμενα.

Όλοι δεχόμαστε, βέβαια, ότι η ενασχόληση με το βιβλίο συνιστά δημιουργική αξιοποίηση του χρόνου. Η τηλεόραση, αντίθετα, έχει επιβάλει μια ριζικά διαφορετική αίσθηση του χρόνου από εκείνη που μας κληροδότησε η παράδοση αιώνων.

Αξιοπρόσεκτες, επίσης, είναι και οι επιπτώσεις αυτής της νέας αίσθησης του χρόνου στην εκπαιδευτική διαδικασία. Παρατηρείται π.χ. δυσκολία συγκέντρωσης της προσοχής των παιδιών, όπως και υπερβολική κινητικότητα, αφού η καθημερινή ζωή δεν συμβαδίζει με το ρυθμό της τηλεοπτικής εικόνας. Πολύ φυσικό είναι να θεωρείται ανιαρό το σχολικό μάθημα, όπως και ο διάλογος στην οικογένεια, που τώρα έχει αντιπάλους τα κανάλια με τα ελκυστικά τους προγράμματα. Ας μην παραλείψουμε και τις ταινίες του Σαββατόβραδου, οι οποίες έχουν στοιχίσει σε πλήθος παιδιών την απουσία από τον κυριακάτικο εκκλησιασμό ή από το οικογενειακό τραπέζι.

Τέλος, πελώρια ζητήματα τίθενται ενώπιόν μας για το περιεχόμενο της διδασχής. Πώς θα μπορέσουμε να αναπτύξουμε στους νέους ανθρώπους αντίβαρο στο ρεύμα του εντυπωσιασμού; Τι είδους αγωγή θα πρέπει να δοθεί και με ποιους τρόπους, ώστε να ανακαλύψουν οι νέοι «τις πνευματικές ηδονές»; Πώς τα λόγια και το ήθος της οικογενειακής, σχολικής, κοινωνικής ζωής θα εισάγουν και θα εδραιώνουν την ανθρώπινη ποιότητα;

Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, λοιπόν, είναι πια η μόνη εξουσία, διότι εξουσιάζουν το θυμικό² των ανθρώπων. Οι περισσότεροι διανοητικά αμφισβητούν την αξιοπιστία τους λέγοντας: «Μας κοροϊδεύουν». Συναισθηματικά, όμως, την έχουν αναγνωρίσει ως τη μόνη αυθεντία κι έχουν παραδοθεί άνευ όρων, αφού για το ασυνείδητο αξιόπιστο είναι ό,τι επαληθεύει την παντοδυναμία του.

Βασίλειος Θερμός, Ποιμαίνοντες μετ' επιστήμης, Εκδόσεις Αρμός,
Αθήνα 1996, σ.σ. 148-152 (Διασκευή)

Λεξιλόγιο

1 ραστώνη = νωθρότητα, τάση αδράνειας και παθητικής αποδοχής των πραγμάτων
2 θυμικό = ψυχή

A. Να γράψετε στο τετράδιό σας την περίληψη του κειμένου σε 80-100 λέξεις.
Μονάδες 25

B.1. «Σήμερα, τα νέα παιδιά θεωρούν «βουνό» την ανάγνωση βιβλίων που δεν έχουν έγχρωμες εικόνες σε κάθε σελίδα ή εμφανίζουν μεγάλες παραγράφους.»: Να σχολιάσετε την άποψη που διατυπώνει ο συγγραφέας στην παραπάνω περίοδο σε 60-80 λέξεις.
Μονάδες 10

B.2. Πώς οργανώνεται η πέμπτη παράγραφος του κειμένου; (Δομή και τρόποι ανάπτυξης).
Μονάδες 5

B.3. Να δώσετε για την καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου μια συνώνυμη:
εξακοντίζει, αποξενώνουν, ενασχόληση, επιπτώσεις, ελκυστικά.
Μονάδες 5

B.4. Να ξαναγράψετε τις επόμενες δύο περιόδους μετατρέποντας την ενεργητική σύνταξη σε παθητική:
α. «Η μονοκρατορία του χρώματος και της φωτογραφίας εξακοντίζει στο περιθώριο το γραπτό λόγο και υποθηκεύει την ανάγνωση».
β. «Η τηλεόραση, αντίθετα, έχει επιβάλει μια ριζικά διαφορετική αίσθηση του χρόνου από εκείνη που μας κληροδότησε η παράδοση».
Μονάδες 5

Γ. Είσαι διευθυντής ή διευθύντρια Λυκείου και αποφασίζεις να απευθύνεις μέσω της μαθητικής εφημερίδας έκκληση στους μαθητές να περιορίσουν το χρόνο που διαθέτουν για την παρακολούθηση τηλεοπτικών εκπομπών (τύπου realities - ιστοριών από τη ζωή) και να τον διαθέσουν για την ανάγνωση εξωσχολικών λογοτεχνικών βιβλίων, ώστε ο ελεύθερος χρόνος τους να αποβεί δημιουργικός. Να γράψεις το κείμενο-έκκληση που θα έδινες προς δημοσίευση στη μαθητική εφημερίδα, φροντίζοντας να επιτυγχάνει το κατάλληλο επικοινωνιακό αποτέλεσμα. (400-500 λέξεις).
Μονάδες 50

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A.

Ο συγγραφέας αναφέρεται στις συνέπειες που έχει επιφέρει ο πολιτισμός της τηλεοπτικής εικόνας. Χρησιμοποιώντας το παράδειγμα του ζάπινγκ καταγράφει την απομάκρυνση των παιδιών από το γραπτό λόγο. Σε μια κοινωνία που δεν έχει αναγνωστική παιδεία, το βιβλίο, παρότι αποτελεί βασικό μέσο αγωγής και προσφέρει δημιουργική αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου, δεν προσεγγίζεται από τους νέους. Στη συνέχεια επισημαίνει πως η τηλεόραση δημιουργεί μια νέα αίσθηση του χρόνου και καταγράφει τις αρνητικές συνέπειες αυτής της αλλαγής στην εκπαιδευτική διαδικασία, αλλά και στην ηθική διαπαιδαγώγηση. Καταλήγοντας, διαπιστώνει πως, αν και λογικά οι περισσότεροι αμφισβητούν την αξιοπιστία των Μ.Μ.Ε., συναισθηματικά έχουν παραδοθεί σε αυτά.

B.1

Τα σημερινά παιδιά δυσκολεύονται να αντεπεξέλθουν στην ανάγνωση βιβλίων που δεν διαθέτουν έγχρωμες εικόνες ή εμφανίζουν μεγάλες παραγράφους, επειδή εκτίθενται καθημερινά στη θελκτική δύναμη της εικόνας και στο συνθηματικό λόγο που τη συνοδεύει. Έχοντας λοιπόν εθιστεί σ' αυτό, παρουσιάζουν απλοϊκή σκέψη και κατά συνέπεια αδυναμία να αντιληφθούν και να εκφράσουν σύνθετες έννοιες. Με μειωμένη κριτική και αντιληπτική ικανότητα, μετατρέπονται σε παθητικούς δέκτες του κόσμου που μας περιβάλλει. Γι' αυτό, επειδή το βιβλίο ενεργοποιεί τη σκέψη και τη φαντασία, παρέχει πλούσιο λεξιλόγιο και διευρύνει την κριτική ικανότητα, δυσκολεύει την προσέγγισή του στα πλαίσια του σημερινού πολιτισμού της ταχύτητας και της ευκολίας.

B.2

Δομή:

Θεματική πρόταση: Αξιοπρόσεκτες ... στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Λεπτομέρειες: Παρατηρείται π.χ. Δυσκολία ... ή από το οικογενειακό τραπέζι.

Πρόταση κατακλείδα: δεν υπάρχει.

Ανάπτυξη:

Η παράγραφος αναπτύσσεται με συνδυασμό μεθόδων: Με παραδείγματα και αίτιο-αποτελέσματα. Στη θεματική πρόταση αναφέρονται οι επιπτώσεις της διαφορετικής αίσθησης του χρόνου στην εκπαιδευτική διαδικασία και στις λεπτομέρειες καταγράφονται συγκεκριμένα παραδείγματα. Στη συνέχεια αναφέρεται η μη εναρμόνιση της αίσθησης αυτής με τους ρυθμούς της εκπαιδευτικής διαδικασίας (αίτιο) και οι συνακόλουθες επιπτώσεις της (αποτελέσματα).

B.3

εξακοντίζει: εξοβελίζει, απομακρύνει

αποξενώνουν: απομακρύνουν, στερούν

ενασχόληση: ασχολία

επιπτώσεις: συνέπειες

ελκυστικά: θελκτικά

B.4

- α.** Ο γραπτός λόγος εξακοντίζεται στο περιθώριο και η ανάγνωση υποθηκεύεται από τη μονοκρατορία του χρώματος και της φωτογραφίας.
- β.** Μια ριζικά διαφορετική αίσθηση του χρόνου από εκείνη που μας κληροδοτήθηκε από την παράδοση έχει επιβληθεί, αντίθετα, από την τηλεόραση.

Γ.

1. Εισαγωγή

- 1α) Προσδιορισμός της έννοιας του ελεύθερου χρόνου και της σημαντικότητας της σωστής αξιοποίησής του.
- 1β) Αναφορά στη σύγχρονη πραγματικότητα του τηλεοπτικού τοπίου (προϊόντα υποκουλτούρας, εθισμός στην παθητικότητα, περιορισμός κριτικής σκέψης) και της άκριτης αποδοχής του από την πλειοψηφία των νέων.
- 1γ) Ένταξη του φαινομένου σε ευρύτερο πλαίσιο: η σημερινή κοινωνία της ταχύτητας, της ευκολίας και της επίπλαστης ευτυχίας εκφράζεται μέσω αυτής της τηλεοπτικής εικόνας.
- 1δ) Προβολή ένστασης: η τηλεοπτική πραγματικότητα είναι εικονική. Η κοινωνία του ανταγωνισμού και της αλλοτρίωσης απαιτεί ενεργή συμμετοχή και άμεση κριτική κινητοποίηση.

2. Αρνητική διάσταση της τηλεόρασης

- 2α) Ανούσιες τηλεοπτικές εκπομπές, μη σωστή διαχείριση του ελεύθερου χρόνου.
- 2β) Αδράνεια της κριτικής ικανότητας.
- 2γ) Συρρίκνωση της δημιουργικής σκέψης και της φαντασίας.
- 2δ) Λεξιπενία και ασάφεια έκφρασης.
- 2ε) Αρνητικά πρότυπα (λόγω αναγνωρισιμότητας και όχι αξίας).
- 2στ) Εξωραϊσμός της πραγματικότητας και απουσία κοινωνικού προβληματισμού.
- 2ζ) Υποβάθμιση και εξευτελισμός των ανθρώπινων σχέσεων, αναγκών και συναισθημάτων.

3. Θετικά βιβλίου

- 3α) Ενεργής και δημιουργική προσέγγιση.
- 3β) Ψυχαγωγία, αναγνωστική απόλαυση.
- 3γ) Ανάπτυξη δημιουργικής φαντασίας.
- 3δ) Παροχή ποικιλόμορφων ερεθισμάτων.
- 3ε) Διεύρυνση της σκέψης και της εκφραστικής ικανότητας.
- 3στ) Δημιουργική προσέγγιση της γνώσης.
- 3ζ) Ανάπτυξη της κριτικής ικανότητας.
- 3η) Δυνατότητα δημιουργικής αξιοποίησης του χρόνου (επιλογή τύπου, χρόνου, διάρκειας ανάγνωσης).

4. Επίλογος

- 4α) Ύπαρξη αξιολογών και ποιοτικών τηλεοπτικών εκπομπών, αλλά και ανούσιων και αδιάφορων αναγνωσμάτων.
- 4β) Το τηλεοπτικό κοινό σταδιακά ωριμάζει και αποδέχεται κριτικά τα νέα τηλεοπτικά δεδομένα. Η τηλεθέαση δεν συνεπάγεται αυτομάτως και αποδοχή.
Εξάλλου ακόμη και εάν αυτές οι εκπομπές καθηλώνουν τη μισή Ελλάδα στους δέκτες, υπάρχει και η άλλη μισή.
- 4γ) Στόχος της παιδείας η δυνατότητα κριτικής επιλογής του ατόμου και η σωστή προετοιμασία του για την ένταξή του στην κοινωνία που συνδιαμορφώνουμε.

Επισήμανση

Η ανάπτυξη του κειμένου θα πρέπει να βασίζεται τόσο στη λογική όσο και στη συναισθηματική χρήση του λόγου.

Παρατήρηση

Η ανάπτυξη που προτείνεται είναι παραδειγματική και σε καμιά περίπτωση δεν αποτελεί υποδειγματική ή δεσμευτική προσέγγιση του θέματος.